

John B. Rawls
Eleştirel Bir Yaklaşım

Aysel Demir

İçindekiler

Önsöz.....	7
Giriş.....	9
I.Bölüm:	
Adalet Kavramı ve Adalet Teorileri	15
1.1. Adalet, Özgürlük ve Eşitlik.....	24
1.2. Usulü Adalet.....	27
1.3. Sosyal Adalet Teorileri	38
1.3.1. Radikal Sosyal Adalet Teorileri	40
1.3.2. Düzeltici, Dağıtıcı ve Refah Devletçi Sosyal Adalet.....	48
1.4. Usulü Adalet ve Sosyal Adalet Tartışmasında Rawls	51
II. Bölüm:	
Bir Hakkaniyet Olarak Adalet.....	55
II.1. Rawls'un Hak Temelli Teorisinin Ortaya Çıkma Nedenleri..	55
II.2. Bir Adalet Teorisi ve Hakkaniyet Olarak Adalet	62
II.2.2. İki Adalet İlkesinin Seçimi	81
II.2.3. İki Adalet İlkesi	87
II.3. Hakkaniyet Olarak Adalet Teorisinin Uygulanma Aşaması	111
III. Bölüm:	
Bir Adalet Teorisinin Yeterliliği Bağlamında Yapılan Eleştiriler ..	117
III.1. Kantçı Temelde Yapılan Eleştiriler.....	117
III.2. Marksist Temelde Yapılan Eleştiriler.....	127

III.2.1. Özgürlük İlkesine Karşı Yapılan Marksist Eleştiriler	128
III.2.2. Fark İlkesine Karşı Yapılan Marksist Eleştiriler	131
III.3. Siyasal Liberalizm'e Geçiş.....	147
III.4. Bir Adalet Teorisi'nin Siyasal Liberalizm'le Gelen Değişimi	156
III.5. Bir Adalet Teorisi'nin Halkların Yasası'na Yansıması	162
Sonuç.....	167
Kaynakça	181

Önsöz

---

20. Yüzyılda da faydacılığın çağa egemen olmasını istemeyen Rawls, metafizik alanını saf dışı bırakmaya çalışan bir hakkaniyet teorisi olarak nitelendirdiği teorisi ile faydacılığa karşı bir alternatif sunduğunu belirtir. Teorisini; başlangıç durumu, cehalet perdesi, adaletin iki ilkesinin seçimi ve bunların uygulanması konularıyla *Bir Adalet Teorisi* adlı eserinde detaylandırır. Ancak, teorisini yapılandırırken Rawls, faydacılıktan kurtulmak istediğini iddia etmesine karşın, faydacılığı fark prensibi ile destekleyerek bir sosyal adalet teorisi kurmaya çalıştığını iddia ederken, gerçekte kapitalizmin açıklarını kapatmaya çalışması gibi hususlarda da sistematik anlamda birçok açık verir. Bu da teorinin yapılanması ve sonuçları konusunda hem liberal hem de Marksist yönden yoğun eleştirilerin gelmesine neden olur. Amacımız, bu eleştiriler doğrultusunda, Rawls'un *Bir Adalet Teorisi* adlı eserinde, ortaya koyduğu hakkaniyet olarak adalet düşüncesinin geçerli olup olamayacağını göstermektir.

Bu kitabın yazılmasında yaptığı yönlendirmelerle bana yol gösteren değerli hocam sayın Prof. Dr. Erdal Cengiz'e teşekkür ederim. Ayrıca, Siyasal Yayınevi ve benden desteğini hiç esirgemeyen, bu kitabın yayına hazırlanmasında çok büyük emeği geçen değerli insan; Fatma Gedikoğlu Üstün'e çok şey borçluyum.

Aysel Demir

Giriş

Çağdaş siyaset felsefesi düşünürlerinden olan John Rawls, çağımızda yaşanan gelişmelerle, Immanuel Kant da dahil olmak üzere birçok düşünürün ortaya koyduklarından yararlanarak, yeni bir adalet teorisi temellendirmeye çalışmıştır. Rawls'un teorisi, birey anlayışı ve toplum sözleşmesi varsayımı ile 18. Yüzyıl düşünce geleneğine bağlanmaktadır.

Rawls, normatif ahlak ve siyaset felsefesinin ancak ve ancak metafiziksel sorunlardan kaçıldığı sürece iş görebileceğini düşünmekte ve bu anlamda da kendi ortaya koyacağı 'hakkaniyet olarak adalet'i metafiziksel olarak değil, siyasi olarak yapılandırmaktadır. Bu yapılandırmada, Kant'ı kendisine temel almakta fakat Kant'ın siyasi teorisindeki yetersizliklerin de kendi teorisiyle bütünüyle giderildiğini iddia etmektedir. Şöyle ki Kant'ın biçimsel teorisinin uygulanabilirliğini kabul etmeyen Rawls, kendi adalet teorisi ile Kant'ın teorisinin de çözümlenebileceğini düşünmektedir.

Her ne kadar Rawls, Kant'ın eksikliklerini tamamlayıp, Kantçı bir yorumla yola çıktığını iddia etmiş olsa da özellikle *Bir Adalet Teorisi* (A Theory of Justice) adlı eserinde, ortaya koyduğu hakkaniyet olarak adaletin Kantçı bir yorum olup olmadığı düşüncesi, çağdaşları arasında derin tartışmalara neden olmuştur.

Rawls'un, sözleşmecî gelenek içinde kalarak ve özellikle Kant'ı kendine temel alarak, bir adalet anlayışı geliştirmek istemesinin özünde 'faydacılığın adalet ilkeleriyle tam olarak örtüşmemesi' düşüncesi vardır, çünkü faydacılık, mutluluğa

ulaşmayı temel alan sonuççu bir ahlak anlayışına işaret etmektedir. Ancak, Rawls, faydacılığı, doğru ve iyiliğin dağıtımında bireysel farklılıkları göz önüne almaması konusunda eleştirmektedir. Rawls, iyilik temelli hak dağıtımına karşı, doğruyu öncelikli tutarak ortaya koyduğu 'hakkaniyet olarak adalet' ilkesiyle yola çıkar.

Rawls da John Locke, Thomas Hobbes, Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant gibi sözleşmeci geleneğe yönelmektedir. Bununla beraber, Rawls'un sözleşmesinin yapı olarak bu düşünürlerin sözleşme geleneğinden ayrıldığını söylemek yerinde olacaktır. Rawls, *Bir Adalet Teorisi* adlı eserinde, toplum sözleşmesinin özgün bir uyarlaması olan temel yapının düzenleyici ilkelerini belirleme yolunu; özel şartlar altında bir araya gelmiş kişilerin rasyonel müzakeresi olarak tanımlar. Bu sözleşmede, sözleşmeye taraf olan bireylerin kendi özellikleri ve içinde buldukları koşulların müzakereyi etkilememesi için, özel çıkarların paranteze alınması yoluyla adil ilkelere ulaşmayı öngörür. Burada, eşit olarak konumlandırılmış genel bilgiye sahip olan bireyler, her konudaki özel bilgilerini bir köşeye bırakarak müzakereye giderler ve kolektif hayatlarının ortak ve zorunlu kurumlarını düzenleyecek kuralları belirlerler. Rawls, buna Cehalet Perdesi (The Veil of Ignorance) adını vermektedir. Temel toplumsal kurumlara dair adalet ilkelerini belirlemek üzere bir araya gelip görüşen taraflar; eşit ve özgür bireyler olarak, Rawls'un ileri sürdüğü özgürlük ve fark ilkesini alternatifler arasından seçerler. Varsayımsal bir başlangıç durumunda (Original Position) seçilen bu iki ilke, onun adalet teorisinin kalbidir.

Rawls, hakkaniyet olarak adalet teorisinde, adil devletin yapması gereken iki şeyden birinin; özgürlüklerin dağılımının düzenlenmesi, ikincisinin de mal ve hizmetlerinin dağılımının düzenlenmesi olduğunu ifade eder. *Bir Adalet Teorisi'*nde, Rawls'a göre, her insan diğer insanlar kadar hakka sahiptir ve bu anlamda sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin en az hakka

sahip olanın avantajına olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Rawls, teorisinin belirlemesini yaparken, başlangıç durumu ve cehalet perdesi hakkındaki açıklamalarının Kant'ın koşulsuz buyruk düşüncesiyle çoğu yönde paralel gittiğini belirtir, çünkü Rawls bu iki durumu ve iki ilkesini, Kant'ın ahlak felsefesinin de temel kaynağı olan akılcılık yöntemine göre gerekçelendirmeye çalışmaktadır. Teorisinde, ilk ilke olan özgürlükle Kant'ın teorisi arasında bir paralellik gözükür. Buna göre, Rawls'un, her bireyi geçerli olan ilkenin özerk kaynağı durumuna getirirken, bireylerin ahlaksal statü açısından eşit olduklarını kabul etmesi, onun Kantçı bir düşüncüyü yinelediğini göstermektedir. Bununla birlikte, ikinci ilke olan fark ilkesinde, Kant ile özellikle dağıtımın amaçsal niteliği bakımından ayrı düştükleri açıkça görülmektedir.

Burada, her iki düşünür için genel anlamda görülen temel ayırım noktası; Kant'ın özgürlükten yola çıkarak adalete ulaşma düşüncesine alternatif olarak, Rawls'un, doğrudan yola çıkarak hakkaniyet olarak adalete ulaşma çabasında olmasıdır. Bu ayırım, Rawls'un *Bir Adalet Teorisi* adlı eserinde, net bir biçimde görülmektedir.

Rawls'a göre, yapılandırdığı hakkaniyet olarak adalet teorisi doğruyu iyiye öncel kılan deontolojik bir niteliktedir (Rawls, 1971:30). Bu düşüncüyü kendi liberal anlayışıyla birleştirmesi onun, Kant gibi deontolojik bir liberal yapar.¹ Doğru, hak ve iyi kavramları, hem ahlak felsefesine hem de siyaset felsefesine temel olmaktadır. Dolayısıyla, Rawls da takipçisi olduğu Kant gibi kendi siyaset felsefesini ahlaktan türetmektedir. Böyle bir düşünce içinde yola çıkan Rawls, kendisinin faydacı, sezgici veya teleolojik herhangi bir açıklama tarzı içinde

---

¹ Rawls da Kant gibi hak ve doğrunun iyiden bağımsız olarak türetilmesi gerektiğini düşündüğü için, diğer liberal düşünürlerden ayrılır. Bununla birlikte, Rawls'un hakkı ve doğruyu öncelikli kılma konusu, Kant'ın hak anlayışından içerik olarak biraz farklıdır. Bu noktada Rawls, Kant'ın içine düştüğünü iddia ettiği metafiziksel bakış açısından uzak durma çabasıdadır.

bulunmadığını ve bu bağlamda, siyasetin kesinlikle hak ve doğru kavramlarına bağlı olarak belirleneceğini iddia etmektedir.

Rawls'un hakkaniyet olarak adalet teorisi, genel anlamda adalet teorileri içinde taşıdığı nitelikler bakımından usulü (prosedürel) bir yapı içermektedir. Bununla birlikte, sosyal adalet teorilerinin özelliklerini de taşımaktadır. Rawls'un teorisindeki başlangıç durumu ve birinci adalet ilkesi olan özgürlük; usulü adalet (prosedürel adalet) izlerini taşıırken, ikinci ilkesi olan fırsat eşitliği ve fark ilkesinde de sosyal adalet anlayışının izleri görülmektedir.

Bu bağlamda, Rawls'un geliştirdiği hakkaniyet olarak adalet teorisinin hem siyasal hem de sosyal boyutları olan bir teori olduğu ifade edilebilir. Temel hak ve özgürlüklere öncelik verip din, felsefe ve ahlaki görüşlerde tarafsızlığı onu liberalizme, ikinci adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi de onu sosyal adaletçi refah devletine götürmektedir.

Buna göre bu eserde, ifade edilenler ışığında birkaç ana problem üzerinden ilerlenecektir.

İlk inceleme konusunda, Rawls'un faydacılığa karşı kendi adalet teorisiyle bir alternatif yarattığı iddiası incelenip, bu iddianın ne derece geçerli olduğu belirlenecektir. Rawls'un gerçekte faydacılığı tamamıyla reddetmediği, sadece onu yetersiz gördüğü ve bu yetersizliği de fark ilkesi ile nasıl kapatmaya çalıştığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada, Rawls'un faydacılığa karşı çıkmaktan ziyade faydacılık, sezgicilik ve Kantçı anlayışı birbiriyle bağdaştırarak bir sentez yaptığı düşüncesi savunulacaktır.

İkinci olarak, Rawls, *Bir Adalet Teorisi'nin* giriş bölümünde, kendi teorisinin Kant'ın teorisinde bulunan koşulsuz buyruğun, usulü bir yorumu olduğunu iddia etmektedir (Rawls, 1971: 226). Ancak bu yorum tartışmalıdır. Diğer bir ifadeyle temel sorun, Rawls'un bu iddiasının ne denli geçerli olduğu ve onun Kant'ı hangi amaçla yorumladığıdır.

Eserin bir başka araştırma konusu da Rawls'un özellikle ikinci ilke olan fark ilkesine karşı yapılan Marksist eleştiriler ve Rawls'un bu Marksist eleştirilere verdiği cevapların yeterli olup

olmadığıdır. Burada tartışma, Marksist eleştirilerin teorisinin hangi noktalarına yapıldığı ve Rawls'un bu eleştirilere nasıl cevaplar verdiği üzerinde ilerleyecektir.

Bu çalışmada, Rawls'un *Bir Adalet Teorisi* adlı eseri temel alınmıştır. *Siyasal Liberalizm* ve *Halkların Yasası* adlı eserlerinden de *Bir Adalet Teorisi'nde* bulunan iddiaların hem geçerliliğini belirlemek hem de Rawls'a yöneltilen eleştiriler ışığında, çerçeve olarak aynı kalan ama birtakım eklemelerle değişen içerikleri göstermek açısından yararlanılmıştır.

Buna göre, eserin birinci bölümünde adalet kavramı; felsefe tarihinden örneklerle tanımlanmaya çalışılacak, usulü adalet teorisi ve sosyal adalet teorileri bağlamında kısa bir inceleme yapılacak, bu teorilerin kendi içinde var olan ayrımlarına kısaca değinilecektir. Rawls'un usulü adalet ve sosyal adalet anlayışını bir anlamda birleştirerek, bir hakkaniyet olarak adalet teorisini oluşturma çabaları ortaya koyulacak, özellikle son bölümde Rawls'a karşı Marksist eleştirilerin anlaşılmasına yardımcı olacak belirlemeler yapılacaktır.

İkinci bölümde; *Bir Adalet Teorisi'nin* kronolojisi ve nasıl yapılandırıldığı kısaca verilecektir. Rawls'un, hakkaniyet olarak adalet teorisinin oluşmasında özellikle faydacılığın etkileri belirlenecek, Rawls'un faydacılığa karşı alternatif bir teori ortaya koyma nedenleri, faydacılığın eksiklikleriyle birlikte araştırılacaktır. Buna ek olarak, *Bir Adalet Teorisi'nde* hak, doğru ve iyi kavramlarının nerede durduğu belirlenecektir. Hakkaniyet olarak adalet teorisinin sosyo-politik yönü ele alınacak, bu bağlamda özgürlük ve eşitlik şeklinde beliren iki adalet ilkesinin seçiminin nasıl yapılacağı, fark ilkesi ile dengenin nasıl sağlanacağı ve bu dengede hak etme kavramının bir değer taşıyıp taşımadığı konusu incelenecektir. Hakkaniyet olarak adalet teorisinin aşama aşama nasıl geliştiği ve değiştiği ortaya koyularak, bu gelişim ve değişim evreleri eleştirel bir biçimde ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde; *Bir Adalet Teorisi'nin* Rawls'un düşüncüklerini ortaya koymada yeterli olup olmadığı, bunun *Siyasal Liberalizm* ve *Halkların Yasası* adlı diğer eserlerine nasıl yansıdığı

incelenecektir. Burada, Rawls'un kendi teorisini Kantçı bağlamda temellendirirken, Kant'ı ve özellikle teoride yer alan başlangıç durumunu yanlış yorumladığı iddiaları üzerine tartışmalar değerlendirilecek ve teorisinin, Rawls'un iddia ettiğinin aksine koşulsuz buyruk değil, koşullu buyruk içine girdiği iddia edilecektir. Kısaca, koşulsuz buyruk, özerklik(otonomi) ve rasyonel akıl bağlamında, Rawls ile Kant'ın farklı yol ayrımlarında olduğu ifade edilecektir.

Ayrıca burada, Rawls'un teorisinin sosyo ekonomik yönü tartışılacaktır.

Rawls'un özellikle ikinci adalet ilkesi olan fark ilkesi üzerine yapılan radikal Marksist eleştirilerde yola çıkılarak, Rawls'un bu ilkesinin geçerliliği ve yeterliliği tartışılacaktır. Marksistlerin özellikle fark ilkesinde bulunan boşluklara getirdikleri eleştirilere karşı, Rawls'un aldığı tavır ve cevaplar incelenecektir.

Sonuç bölümünde ise Rawls'un Kantçı olduğunu iddia ettiği düşüncelerinin gerçekliği üzerine karşılaştırmalı bir tartışma yapılacak ve burada, Rawls'un faydacılığa alternatif bir teori getirmek yerine, gerçekte faydacılık, sezgicilik ve Kantçılığın bir sentezini yaptığı ifade edilecektir. Ayrıca, Rawls'un, Kant'tan kısmen ayrılışının kendi teorisi için bir zayıflık olduğu savunulup, kendisinin iddia ettiğinin aksine, *Bir Adalet Teorisi'nin* Kant'ın koşulsuz buyruğundan daha çok, koşullu buyruğunun bir yorumu olduğu iddia edilecektir. Son olarak da Marksistler tarafından, Rawls'un fark ilkesinin açmazlarının vurgulanması sonucunda, hakkaniyet olarak adalet teorisinin kapitalist, ideolojik, sömürüyü içinde barındıran niteliklerinden dolayı uygulanamaz olduğu savunulacaktır. Rawls'un da bu eleştirilere karşı geliştirdiği görüşlerin yetersiz olduğu iddia edilecektir.

Kaynakça

- Akdere, İ., (1997). **Marksizmde Temel Kavramlar**, Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Aristoteles, (1998) **Nikomakos'a Etik**, V. Kitap, Çev. Saffet Babür, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Aristoteles, (2000), **Politika**, Çev. M. Tunçay, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Arneson, J. R., (2000). "Rawls Versus Utilitarianism in the Light of Political Liberalism", **Published in The Idea of a Political Liberalism: Essays on Rawls** (Lanham: Md: Rowman and Litt lefield, 2000), erişim :17.10 .2010, ht p:/ philpaper s.o g /rec /ARNRVU.
- Arneson, J. R., (2008). **Rawls, Responsibility, and Distributive Justice**, Fleurbaey, M., Salles, M., and Weymark, A.J., (Ed.) içinde, Cambridge University Press, Cambridge.
- Arnhart, L., (2004). **Siyasi Düşünce Tarihi**, Çev.: A. K. Bayram, Adres yayınları, Ankara.
- Augustinus, (1890). **De Civitate Dei** (City of God), Ed. P. Schaff, The Christian Literature Publishing Co., New York.
- Balibar, E., (2003), **Marx'ın Felsefesi**, Çev: Ö. Laçiner, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Başdemir, Y., H., (2009). **Liberalizm, Ahlaki Temeller**, Liberte Yayınları, Ankara.

- Barry, B., (1971). **The Liberal Theory of Justice**, Oxford, Clarendon.
- Barry, B., (1973). **The Liberal Theory of Justice**, Oxford University Press, London.
- Barry, B., (1989). **Theories of justice**, California University Press. California.
- Barry, N. P., (2000), **Modern Political Theory**, Palgrave Press, New York.
- Benhabib, S., (2005). **Eleştiri, Norm ve Ütopya**, Çev: İsmet Tekerek, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Berten, A., Da Silverira, P. and Pourtois, H., (2006). **Liberaler ve Cemaatçiler**, Ankara: Dost Yayınları.
- Benham, G., (2006), **Kant's Practical Philosophy - from Critiqueto Doctirine**, NY: Palgrave Macmillian.
- Bertram, C., (2009). **Analytical Marxism, Critical Companion To Contemporary Marxism**, Ed: J. Bidet and S. Kouvelakis, Haymarket Books, Chicago.
- Berlin, I., (1997), **Two Concepts of Liberty**, Contemporary Political Philosophy: An Anthology (içinde), Ed: P. Pettit and R.E. Goodin, Oxford: Blackbell, S. 390-398.
- Bird, G., (2006). **A Companion to Kant**, Oxford: Blackwell Publishing.
- Brenkert, G., (1998). **Marx'ın Özgürlük Etiği**, Çev: Y. Aloğan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Buchanan, A., (1976). **A Critical Intorduction to Rawls' Theory of Justice**, in H.G. Blocker and E.H. Smith(ed), Ohio University Press.
- Buchanan, A., (1982). **Marx and Justice**, Taylor and Franchis Press, London.
- Budde, K., (2007). "Rawls on Kant: Is Rawls a Kantian on Kant a Rawlsian?", **European Journal of Political Theory**, 6 (3), S. 339-358.
- Cassier, E., (1996). **Kant'ın Yaşamı ve Öğretisi**, Çev: D. Özlem, İstanbul: İnkılap Yayınları.

- Cevizci, A., (2002). **Etİğe Giriş**, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Clayton, M., (2001). Rawls and Natural Aristocracy, **Croatian Journal of Philosophy**, Vol.1, No. 3, S. 239-259.
- Cohen, M. and Nicole, F., (1996). **Readings in Political Thought**. Princeton: Princeton University Press.
- Cohen, G.A. (1978). **Karl Marx's Theory of History: A Defence**. Oxford University Press, Oxford.
- Cohen, G.A., (2000). If You Are An Egalitarian, How Come You Are So Rich? **Journal of Ethics**, 4 (1-2), S. 1-26.
- Cohen, G.A. (2008). **Rescuing, Justice and Equality**, Harward University Press. Crespigny,
- Connin, J., L., (1985). On DiQuattro, "Rawls and Left Criticism" **Political Theory**, Vol. 13, No. 1, S. 138-141.
- Cook, P., (2008). **Kantian Constructivism and Transcendental Arguments: Rawls, Scanlon, and Strawson on Justification**, er iřim: 10.09.2011, <http://www.psa.ac.uk/2008/pps/Cook.pdf>.
- Çaęla, C., (2007). **Mill**, Say Yayınları, İstanbul.
- Christie, I., (2012). **A Marxist Critique of John Rawls' Theory of Justice**, University of North Dakota web erişim tarihi: 12.02.2012, http://www.ndsu.edu/fileadmin/history/Marxist_Critique_of_Rawls.pdf.
- Daniels, N., (1975). **Equal Liberty and Unequal Worth of Liberty**, Blackwell, Oxford.
- Darwall, I., S., (1976). "A Defense of the Kantian Interpretation", **Ethics**, Vol. 86, N.2, S.164-170.
- De Anthony, (1994). **Çağdaş Siyaset Felsefecileri**, Remzi Kıtapevi.
- De Lue, M., S., (1980). "Aristotle, Kant and Rawls on Moral Motivation in a Just Society", **JSTOR: The American Political Science Review**, Vol.74, N.2. S.385-387.
- De Oliveira F. N., (2001). "Kant, Rawls, and the Moral Foundations of the Political", **In Volker Gerhardt (ed.), Kant**

- und die Berliner Aufklärung: Akten des IX Internationalen Kant-Kongresses**, 12 April 2001.
- DiQuattro, A., (1983). Rawls and Left Criticism, **Political Theory**, Vol. 11, No. 1, S. 53-78.
- Doppelt, G., (1981). Rawls' System of Justice: A Critique from the Left, **Noûs**, Vol. 15, No. 3, S. 259-307.
- Dworkin, R., (1981). What is Equality? Part 2: Equality of Resources, **Philosophy and Public Affairs**, Vol. 10, No. 4., S. 283-345.
- Erdoğan, M., (2005). **Anayasal Demokrasi**, Siyasal kitapevi, Ankara.
- Estlund, M., D., (1998), Debate: Liberalism, Equality, and Fraternity in Cohen's Critique of Rawls, **the Journal of Political Philosophy**, Vol.6, N.1, S. 99-112.
- Fleurbaey, M., Salles, M., and Weymark A. J., (2008), **Justice, Political Liberalism, and Utilitarianism Themes from Harsanyi and Rawls**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Frazer, L., M., (2010). "The Modest Professor: Interpretive Charity and Interpretive Humility in John Rawls's Lectures on the History of Political Philosophy", **European Journal of Political Theory**, 9 (2), S. 218-226.
- Freeman, S., (2007). **Rawls**, Routledge publishing, New York, s.107.
- Grcic, M., J., (1983). Kant and Rawls: Contrasting Conceptions of Moral Theory, **J. Value Inquiry**, 17., S. 235-240.
- Guyer, P., (2000). **Kant on Freedom, Law, and Happiness**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Guyer, P., (2005b). **Kant's System of Nature and Freedom Selected Essays**, Oxford: Clarendon Press.
- Güriz, A., (2003). **Hukuk Felsefesi**, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Güriz, A., (2001). Adalet **Kavramının Belirsizliği**, Adalet Kavramı Bildirileri, Der: A. Güriz, Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.

- Habermas, J., (1995). "Remarks On Rawls's Political Liberalism", **The Journal of Philosophy**, Vol. 92, No. 3, S. 109-131.
- Harsanyi, C. J., (2008). **John Rawls's Theory of Justice**, Marc Fleurbaey, Maurice Salles, and John A. Weymark (Ed.) içinde, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hart, L. A., (1973). Rawls on Liberty and Its Priority, **University of Chicago Law Review**, 40, (3), S. 534-555.
- Hayek, F. A., (1960). **The Constitution of Liberty**, routledge& Kegan, London
- Herman, B., (2000). **John Rawls, Lectures on the History of Moral Philosophy**, Cambridge, MA and London: Harvard University Press.
- Heywood, A., (1994). **Political Ideas and Concepts: An Introduction**, Palgrave Macmillan press.
- Hill, E. T., (2000). **Respect, Pluralism and Justice Kantian Perspectives**, Oxford: Oxford University Press.
- Hobbes, T., (1995). **Leviathan**, Çev: S. Lim, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hume, D., (1997). **İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme**, Çev: A. Yardımlı, İdea yayınları, İstanbul.
- Hunt, D., (2007). **Aristotele's Theory of Justice As The Basis of Rawls's Justice As Fairness**, Flinders University, eri şim: 10 .5 .2 012, w ww. dspace. flinders.edu.au
- Hünler Z., S., (1997), **Rawls ve Macintyre: iki Adalet Arasında**, Vadi yay, İstanbul.
- Ivic, S., (2007). "Rawls's Law of Moral Peoples", **Journal of Humanities and Social Sciences**, V.1, Issue 2, S. 284-295.
- Johnson, O., (1974). **The Kantian Interpretation**, *Ethics* 85, (1):58-66.
- Kant, I., (1983a). **Perpetual Peace and Other Essays on Politics, History and Morals**, Trans: T. Humphrey, Cambridge: Hackett Publishing.

- Kant, I., (1983b). **“On the Proverb: That May Be True in Theory, But Is of No Practical Use (1793)”**, T. Humphrey (Tras.) içinde, s.61-92.
- Kant, I., (1995). **Ahlak Metafizikinin Temellendirilmesi**, Çev: İ. Kuçuradi, Ankara: Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kant, I., (2002). **The Philosophy of Law: An Exposition of the Fundamental Principles of the of Jurisprudence as the Science of Right**, Trans: W. Hastie, New Jersey: The Lawbook Exchange.
- Kelly, J. and Sophister, J., (2000), Theories of Distribution: Rawls versus Nozick, **Student Economic Review**, S. 91-100
- Kennye, T., Matthew, (2006). “From Deontology to Politics and Back: A Kantian Path in John Rawls’s Theory of Justice”, **Midwest Political Science Association 2006 Annual Meeting**, April 20-23, Chicago, Illinois.
- Krouse, R. and McPherson, M., (1988), Capitalism, Property-Owning Democracy and The Welfare State, in Democracy and The Welfare State, Ed: Amy Guttman, Princeton University Press, S. 78-105.
- Kuçuradi, İ., (2006). **Barışın Felsefesi**, Ankara: TFK Yayınları.
- Kukathas, C. and Pettit, P., (1990). **Rawls a Theory of Justice and Its Critics**, Standford: Standford University Press.
- Kymlica, W., (2006). **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, Çev.: E. Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- Lawranse, J. C., (1990). “Hayek, Liberalizm and Social Knowledge”, **Canadian Journal of Political Science** Vol. 23, N. 2, S. 297-315.
- Lenin, V. I., (1995). **Karl Marx ve Doktrinini**, Çev: Ş. Yalçın, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, İstanbul.
- Livingstone A., P., (2002). **The Cambridge Companion to Rawls**, Samuel Freeman (ed.), **Gnosis**, Vol. VI, No. 1, S.585.

- Locke, J., (1990). **Natural Rights and Civil Society**, Ed. M. Lesnoff, Oxford.
- Locke, J., (2004). **İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme**, Çev: V. Hacıkadiroğlu, Kabcacı Yayinevi, İstanbul.
- Machan R. T., (1983). "Social Contract as a Basis of Norms: A Critique", **the Journal of Libertarian Studies**, Vol.VII, N.1, S.141-145.
- Marx, K., (2000). **1944 El Yazmaları**, Çev. M. Belge, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Marx, K., (2004). **Feuerbach Üzerine Tezler, Alman İdeolojisi(Feuerbach)**, Çev. S. Belli, Sol Yayınları, Ankara, 2004, S. 21-24.
- Marx, K., (1998). **Komünist Parti Manifestosu**, Çev. Sol Yayınları Yayın Kurulu, Sol Yayınları, İstanbul.
- Marx, K., Engels, F., (2002). **Gotha Programının Eleştirisi**, Çev: Barışta Erdost, Sol Yayınları, İstanbul.
- Mcmahon, C., (2002). "Why There Is No Issue Between Habermas and Rawls", **The Journal of Philosophy**, Published by: Journal of Philosophy, Inc., Vol. 99, No. 3, S. 111-129.
- Miller, R., (1974). "Rawls and Marxism", in **Philosophy and Public Affairs**, Vol. 3, No. 2, S. 167-191.
- Miller, D., (1999). **The Principles of Social Justice**, Harvard university press.
- Moon, D. J., (2003). "Rawls and Habermas on Public Reason: Human Rights and Global Justice", **Annu. Rev. Polit. Sci.**, V.6, S. 257-274.
- Moreland, P.J., (1989), "Rawls and the Kantian Interpretation", **The Simon Greenleaf Law Review**, 8, S. 25-55.
- Moriarty, J., (2002). Desert and Distributive Justice in A Theory of Justice, **Journal of Social Philosophy**, vol.33, No.1, S. 131-143.

- Munro, A., (2006), "Rawls' Stage of Full Justification and the Kantian Ideal of Autonomy", **Gnosis**, Vol. VIII., N.1, S. 3-12.
- Nelson, W., (1980). "The Very Idea Of Pure Procedural Justice", **Ethics**, Vol.90, No. 4, S. 502-511.
- Nielsen, K., (1980). Rawls and the Left: Some Left Critiques of Rawls' Principles of Justice, **Analyse & Kritik 2**, Heft 1, S.74-97.
- Nielsen, K., (1984). **Equality and Liberty**, Rowman and Allen-
ded publish.
- Nozick, R., (2006). **Anarşi, Devlet ve Ütopya**, Çev: A. Oktay, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, N.6.
- Oyeshile, A. O., (2008), A Critique of the Maximin Principle in Rawls' Theory of Justice, **Humanity & Social Sciences Journal 3** (1): S. 65-69.
- Özbank, M., (2009). **Rawls-Habermas Tartışması Neden Demokrasi? Nasıl İstikrar?**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, N.247.
- Özkök, G., (2002), "İnsan Hakları Bakımından Adalet Teorileri: John Rawls", **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını, S.36-37.
- Patrick, M., (2000). "Liberalism, Rights and Recognition", **Philosophy and Social Criticism**, Vol. 26, N.5, S. 28-45.
- Pavel, C., (2002). "**Freedom and Fairness**", Ludwig von Mises Institute, erişim 10.10.2011, <http://mises.org/daily/1107>.
- Peffer, R. G., (2001). **Marksizim, Ahlak ve Toplumsal Adalet**, Çev: Y. Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Pettit, P., (1997). **Republican Political Theory, Tradition, Diversity and Ideology** içinde, (der.) A. Vincent, Cambridge: Cambridge University Press, ss. 113-114.
- Pitcher, D., (2009). **The Kantian Misinterpretation A Critical Assessment of Rawls's Invocation of Kant**, Davids-HonorsThesis.doc.

- Platon, (1995), **Devlet**, Çev: S. Eyüpoğlu-M.A. Cimcoz, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Pogge, W., T., (1994a). "An Egalitarian Law of Peoples", *Philosophy and Public Affairs*, C.23.
- Pogge, W., T., (1994b). "Cosmopolitanism and Sovereignty", **Political Restructuring in Europe**, (Ed.) C. Brown (Ed.), London: Routledge.
- Pogge, W., T., (2001). "Rawls on International Justice", **The Philosophical Quarterly**, C.51.
- Pogge, W., T., (2008). "What is Global Justice?", **Revista de Economía Institucional**, Vol. 10, N. 19, S. 99-114.
- Pogge, W., T., (2007). **John Rawls: His Life and Theory of Justice**, Trans: M.Kosch, Oxford University Press.
- Pogge, W., T., (2007). Rawls on International Justice, **The Philosophical Quarterly**, Volume 51, Issue 203, S. 246-253
- Pollan, B.S., (2009), "Rawls: Construction and Justification", **Public Reason**, 1(2), S.12-30.
- Rawls, J., (1971). **A Theory of Justice**, USA: Harvard University Press.
- Rawls, J., (1980), "Kantian Constructivism in Moral Theory", **The Journal of Philosophy**, Vol. 88, No. 9, S. 515-572.
- Rawls, J., (1985a). **A Theory of Justice**, Oxford University Press.
- Rawls, J., (1985b). "Justice as Fairness: Political not Metaphysical", **Philosophy and Public Affairs**, USA: Vol.14, No.3, S. 223-251.
- Rawls, J., (1993). **Political Liberalism**, New York: Columbia University Press. Rawls, J., (1995). "Reply to Habermas", **The Journal of Philosophy**, Vol. 92, No. 3, 132-180.
- Rawls, J., (1999a). **A Theory of Justice (Revised Edition)**, Harvard University Press.
- Rawls, J., (2001). **Justice As Fairness: A Restatement**, Ed.: E. Kelly, Harvard University Press.

- Rawls, J., (2003). **Halkların Yasası ve “Kamusal Akıl Düşüncesinin Yeniden Ele Alınması”**, Çev. G. Evrin, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları, N.43.
- Rees, J. (2005). **Marx’ın Dönüşü**, Çev. T. Yakar, Felsefelogos 2005/1-2, sayı: 25-26, S. 13-21.
- Reidy, D., (2009) **“J. Rawls: Procedural Justice and Legitimacy”**, [http://ivr-enc.info/index.php?title=Category: David A. Reidy](http://ivr-enc.info/index.php?title=Category:David%20A.%20Reidy), erişim: 15.06.2012.
- Roemer, J., (1985). Rational Choice’ Marxism, **Economic and Political Weekly**, Vol.20, No. 34, Aug 24, S. 1439-1442.
- Roemer, J., (1982). **A General Theory of Exploitation and Class**, Harvard University Press.
- Rockmore, T., (2003). **Before and After Hegel**, Hackett Publishing, Indianapolis.
- Rogers, B., (1999). “Behind the Veil John Rawls and the Revival of Liberalism”, **Linguafeatures the Review of Academic Life**, Vol.9, N.5.
- Rosen, M. and Wolff, J., (2006). **Siyasal Düşünce**, Dost Yayınları, Ankara.
- Ross, D., (2002). **Aristoteles**, Çev: A. Arslan ve Diğerleri, Kambalçı Yayınevi, İstanbul.
- Rousseau, J. J., (1995). **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı**, Çev: R.N. İleri, İstanbul: Say Yayınları.
- Rousseau, J. J., (1993), **Toplum Sözleşmesi**, Çev: V. Günyol, Adam Yayınları, İstanbul.
- Ryan, A., (1996). **Justice**, Oxford University press, Oxford.
- Sandel, J. M., (1995). **Liberalism and the Limits of Justice**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sayers, S., (2000). **“Kant Without Tears, John Rawls, Lectures on the History of Moral Philosophy”**, Cambridge and London: Harvard University Press, www.kent.ac.uk/secl/philosophy/staff/sayers/rawls.pdf

- Scanlon, T. M., (1989). **Rawls' A Theory of Justice**, Ed. N. Daniels, in *Reading Rawls: Critical Studies on Rawls' A Theory of Justice*, Stanford University Press, California.
- Sen, A., (1979). "Equality of What?", **The Tanner Lecture on Human Values**, Stanford University.
- Sen, A., (1999). **Development as Freedom**, Oxford University Press, Oxford.
- Shaw, J., B., (2005). "Rawls, Kant's Doctrine of Right, and Global Distributive Justice", **The Journal of Politics**, Published by: On Behalf of the Southern Political Science Association, Vol. 67, No. 1, 220-249.
- Schmidz, D., (2005). The Right to Distribute **Social Philosophy & Policy Foundation**. Printed in the USA, S. 148-177.
- Stoian, V., (2012). **Properly Owning Democracy, Socialism and Justice: Rawlsian and Marxist Perspectives on the Content of Social Justice**, erişim 25.02.2012, PSAAnnualConference Catalogue_Amended April.indd, www.psa.ac.uk/.../PSA_Conference_2012.
- Tamelo, L. L., (1993). **Adaletin Özü Eşitlik**, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, Der: H. Ökçesiz, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Tampio, N., (2007). "Rawls and The Kantian Ethos", **Polity**, Vol.39, N.1, S. 79-102.
- Tarrit, F., (2006). A Brief History, Scope, and Peculiarities of 'Analytical Marxism', **Review of Radical Political Economics**, 2006, Vol. 38, No. 4, S. 595-618.
- Thompson, J., (1992). **Justice and World Order**, Routledge. London and New York
- Timuçin, A., (2005). Günümüzde Marxizm, "Marxçı Düşünceye Genel Bakış", **Felsefe Logos Dergisi**, Bulut yay., Sayı 25-26.
- Toprakkaya, A., (2006). "Bir Söylem Olarak Sosyal Adalet Kavramı", **Erciyes Üniv. Hukuk Fak. Dergisi**, Cilt: I, sayı:2, S. 97-111.

- Vaggalis, T., and College, D., (2006). **John Rawls's Political Liberalism**, erişim, 12.09.2011, <http://ebookbrowse.com/john-rawls-liberal-equ-ality-doc-d306987313>.
- Wood, W., A., (2004). **Karl Marx**, Routledge, New York.
- Wolff, P., R., (1977). **Understanding Rawls**, a Reconstruction and Critique of A Theory of Justice, Princeton: Princeton University Press.
- Zaino, S., J., (1998). Self-Respect and Rawlsian Justice, **The Journal of Politics**, Vol. 60, No. 3, S. 737-753.